

Nasjonal prøve i lesing

8.og 9. trinn

Høsten 2019

Bokmål

Informasjon til eleven

I dag skal du ha en prøve i lesing. Prøvetiden er 90 minutter.

Prøven inneholder sju forskjellige tekster. Etter hver tekst kommer det noen oppgaver som du skal svare på.

Hvis du vil se oppgavene før du leser teksten, scroller du helt ned på siden, men husk at du må lese før du svarer. Noen ganger finner du svaret i teksten, andre ganger står ikke svaret direkte i teksten, og du må selv tenke ut hva som er riktig ut ifra det du har lest.

Lykke til!

Denne teksten er hentet fra bladet *Historie* og handler om Titanic-forliset i 1912. Bruk teksten når du svarer på oppgavene.

Livbåtene la halvtomme til sjøs

Hvis livbåtene hadde blitt fylt helt opp, ville rundt halvparten av dem som var om bord på Titanic, ha overlevd.

Titanics 20 livbåter kunne ta til sammen 1178 personer – eller cirka halvparten av dem som var om bord. Men båtene var langt fra fylt opp da de ble satt på vannet. Det skyldtes for det første at mange av passasjerene ventet i det lengste med å bytte ut det varme luksusskipet med en liten, åpen trebåt. For det andre nektet offiserene å fylle båtene helt opp til å begynne med, fordi de fryktet at farkostene ville brette i to når de ble låret (senket ned).

I megafonen befalte kaptein Smith livbåtene om å snu og plukke opp passasjerer fra vannet. Men sjøfolkene fryktet at båtene ville bli sugd med ned når Titanic sank, så de rodde vekk fra skipet, som nå var i ferd med å synke. Dessuten var de redde for at de desperate menneskene i vannet ville få båtene til å kante når de prøvde å komme seg i sikkerhet.

Det er svært usikkert hvor mange mennesker det faktisk var om bord i de enkelte båtene. I ettertid ble trolig noen av dem som berget livet, fristet til å overdrive antallet i hver båt fordi de var redde for å bli beskyldt for ikke å ha hjulpet folk i nød.

Livbåtene settes på vannet			
Satt på vannet	Livbåt nr.	Folk om bord	Antall plasser
Kl. 00.00	-	-	-
Kl. 00.45	7	28	65
Kl. 00.55	5	36	65
Kl. 00.55	6	24	65
Kl. 01.00	3	38	65
Kl. 01.10	1	12	40
Kl. 01.10	8	28	65
Kl. 01.20	10	55	65
Kl. 01.25	14	60	65
Kl. 01.25	16	50	65
Kl. 01.30	9	56	65
Kl. 01.30	12	56	65
Kl. 01.35	11	70	65
Kl. 01.40	13	64	65
Kl. 01.40	15	70	65
Kl. 01.40	4	40	65
Kl. 01.45	2	18	40
Kl. 02.00	C	42	47
Kl. 02.05	D	40	47
Kl. 02.20	A	13	47
- Båten ble ikke sjøsatt, men fløt bort da vannet skylte over skipsdekket.			
Kl. 02.20	B	30	47
- Båten ble ikke sjøsatt, men skylte over bord med bunnen i været.			

Briter døde av høflighet

Køkultur kostet britene dyrt, ifølge den australske atferdsforskeren David A. Savage. Mens britene stilte pent opp på rekke og rad for å få plass i livbåtene, presset amerikanerne seg fram med spisse albuer. Litt over halvparten av passasjerene var briter, mens amerikanerne utgjorde en femtedel. Hvis vi sammenligner prosentandelen og ikke antallet mennesker, overlevde faktisk 15 prosent flere amerikanere enn briter.

Livbåt med overlevende fra «Titanic» fotografert av en passasjer på «Carpathia», skipet som mottok nødsignalet fra havaristen og kom til unnsetning.

Titanic-forliset

Titanic var et britisk passasjer-skip som forliste på jomfruturen mellom Southampton i England og New York i USA i 1912. Titanic var på dette tidspunktet verdens største passasjerskip, og 2220 mennesker var om bord. Skipet traff et isfjell ved midnatt den 14. april og sank kl. 02.23. Titanic var markedsført som «skipet som praktisk talt ikke kan synke», og folk på dekk merket lite til skadene rett etter sammenstøtet. Det gikk tre kvarter etter at skipet traff isfjellet før den første livbåten ble låret. Da mannskapet begynte å låre livbåtene, begynte folk å innse at skipet faktisk sank. Forliset er en av de største og mest kjente maritime katastrofer i fredstid. Mellom 1350 og 1512 personer omkom, og bare 705 overlevde (675 kvinner og barn).

Kilde: Wikipedia

1 Hvor mange personer var om bord på Titanic, ifølge teksten?

- A 1178
- B 1350
- C 1512
- D 2220

2 Hva var den viktigste grunnen til at de første livbåtene som ble tatt i bruk, bare var halvfulle?

- A Mange passasjerer rakk ikke å gå i livbåtene før de ble sjøsatt.
- B Passasjerene forstod ikke alvorret og ventet med å gå i livbåtene.
- C Kapteinen ville gjøre plass til passasjerer som hadde hoppet i sjøen.
- D Mannskapet trodde at det var flere plasser i livbåtene enn de hadde bruk for.

3 Det var spesielt god plass i livbåt A da den kom på vannet. Hva var grunnen til det?

- A Det var mange som falt ut av livbåt A da den ble sjøsatt.
- B Livbåt A var mye større enn alle de andre livbåtene.
- C Livbåt A fløt av gårde før plassene hadde blitt fylt opp.
- D De fleste passasjerene hadde allerede fått plass i andre livbåter.

4 Hvordan kan vi vite omtrent hvor mange passasjerer det var om bord i hver livbåt, ifølge teksten?

- A Kapteinen loggførte hvor mange som gikk om bord i hver båt.
- B Fotografen om bord på Titanic dokumenterte redningen.
- C De overlevende fortalte hvor mange som var om bord i hver båt.
- D Antallet ble notert da livbåtene ankom havnen i Southampton.

5 Titanic traff isfjellet ved midnatt, men det kan se ut til at det tok over en time før folk virkelig forstod at de måtte forlate skipet. Hvordan kommer dette fram i tabellen?

.....
.....

6 Ifølge teksten var det forholdsvis mange briter som døde i Titanic-forliset. Hva var grunnen til det?

- A Britene ga fra seg plassene i livbåtene frivillig.
- B Britene hadde ikke billett som sikret dem plass i livbåtene.
- C Britene ofret seg for at andre skulle få leve.
- D Britene snek ikke i køen for å sikre seg plass i livbåtene.

Denne novellen er hentet fra boka *Korta stycken* av den finlandssvenske forfatteren Johan Bargum. Bruk teksten når du svarer på oppgavene.

Det regnet. Gutten holdt bagen med turndrakten, håndkleet og skoene som et lite telt over hodet og løp over plassen bort til bilen. Han slengte vesken i baksetet og satte seg bak rattet. Å, som det regnet. Han vred om tenningsnøkkelen. Det hadde han lov til å gjøre, men bare ett trinn, slik at strømmen ble slått på og lyktene ble tent, sammen med speedometeret og alle de små lampene på instrumentpanelet. «Oil level correct». Han visste hva det betydde, det hadde pappa forklart. Å vri om nøkkelen helt var imidlertid strengt forbudt. Da starter motoren, og da kan det gå galt, hadde pappa sagt.

Regnet trommet mot taket. Han slo på vindusviskerne. Regnet tegnet korte, grå streker i den hvite lysstrålen. Bilen var en Citroën. Hjemme på skrivebordet hadde gutten en hel bunke små kort med biler av alle slag og merker. Aller best likte han en blå Jaguar. Kan vi ikke kjøpe en sånn? hadde han foreslått, men pappa bare lo.

Pappa var sen. Gutten slo på radioen. Også den bryteren visste han hvor var. En hes kvinnestemme sang en melankolsk sang på engelsk. En dame kledd i regnjakke og sydvest spaserte forbi med dachsen sin i bånd. Gutten trykket lett på bilhornet. Det tutet skikkelig høyt. Damen skvatt til og skulte sint mot bilen. Hun ser meg ikke, tenkte gutten og fniste, ikke i dette regnet.

Nå kom pappaen småspringende under den grønne paraplyen sin. Gutten klatret bak i baksetet og spente fast sikkerhetsbeltet. Pappaen ristet vann av paraplyen, la den i bagasjerommet og satte seg bak rattet. «For et regn», sa han, og startet bilen.

De var på vei til Glorihallen. I dag skulle gutten trene på salto med halv skru. Trafikken sneglet seg fram, slik den ofte gjorde i øsregn. Folk krøket seg sammen der de småsprang bortover fortauene. Folk sto i portrommene og ventet. Den høyre frontlykten lyste opp bakenden på en skitten Mazda. «Den venstre frontlykten vår har sluttet å lyse», sa pappaen, «la du merke til det?». Nei, det hadde ikke gutten lagt merke til.

I Storgata, utenfor G18-huset, sto det en politibil. En konstabel kledd i en lang, mørk og skinnende blank kappe vinket pappaen inn til fortauskanten. Pappaen sveivet ned ruten. «Den venstre frontlykten din virker ikke», sa konstabelen. «Sier du det?» sa pappaen, «det var jeg ikke klar over». «Sørg for å få den reparert så snart som mulig», sa konstabelen. «Det skal jeg gjøre», sa pappaen. Så sveivet han opp vinduet, smålo og kjørte videre.

Men i baksetet satt gutten, og etter dette ville verden aldri bli helt den samme. Og det regnet og regnet.

7 Hvilken av disse setningene beskriver best guttens forhold til faren i starten av fortellingen?

- A Gutten synes faren er for streng.
- B Gutten er flau over faren sin.
- C Gutten ser opp til faren sin.
- D Gutten synes faren er morsom.

8 Hvilken rampestrek gjør gutten mens han venter på faren?

- A Han bryter seg inn i bilen.
- B Han skremmer noen.
- C Han setter på høy musikk.
- D Han gjemmer seg.

9 Hvem er den første som sier at venstre frontlykt ikke virker?

- A damen
- B pappaen
- C gutten
- D konstabelen

10 Hvorfor føler gutten at «etter dette ville verden aldri bli helt den samme»?

.....

.....

11 Novellen har ingen tittel. Hvilket av forslagene nedenfor passer best til innholdet i novellen?

- A Frontlykten
- B Bilhornet
- C Bilnøklene
- D Turntreningen

Denne teksten er et utdrag fra en artikkel hentet fra nettavisen *dagbladet.no*. Bruk teksten når du svarer på oppgavene.

Plast i havet – Rammer alt og alle

16. mai 2017

På verdens mest forurensede øy bor det ikke mennesker. Forskerne ble målløse da de ankom verdensarvøya.

Henderson-øya, i den sørlige delen av Stillehavet, er dekket av nesten 18 tonn plast. Det er den høyeste tettheten av menneskeskapt avfall som er registrert i verden.

I 2015 oppdaget australske forskere at øyas strender var dekket av om lag 37,7 millioner plastobjekter. Studien ble gjennomført av forskere ved Universitetet i Tasmania og Den kongelige britiske foreningen for beskyttelse av fugler, og er nå publisert i et amerikansk forskningstidsskrift.

– Henderson-øya er i en virkelig alarmerende situasjon. Dette er den klart høyeste tettheten av plast jeg har sett i hele min karriere, sier Jennifer Lavers ved Institutt for Marin- og Antarktisstudier ved Universitetet i Tasmania, til nyhetsbyrået AP.

– Tok grundig feil

Mesteparten av avfallet forskerne avdekket, var ikke synlig med det samme. Ti centimeter under sandens overflate gravde de fram så mye som 4500 objekter per kvadratmeter. Rundt 13 000 nye objekter ble dessuten skylt opp på land daglig.

– Jeg trodde at den ekstremt avsidesliggende øya skulle være beskyttet mot forsøpling fra mennesker, men jeg tok grundig feil. Mengden gjorde meg helt målløs, sier Lavers til avisen *The Guardian*.

Lavers fant blant annet hundrevis av krabber boende i søppel, som flasker og kosmetikk-krukker. En krabbe skal også ha bodd i et dukkehode.

– Rammer alle

Halvard Raavand, rådgiver i Greenpeace Norge, er ikke overrasket over funnene.

– Dette viser omfanget av plastproblemet. Det rammer alt og alle. Det slippes ut lokalt, og rammer globalt. Det samme skjer i norske områder, sier Raavand til *Dagbladet*.

Plast tas ikke opp i naturen. Materialet kan over tid brytes ned til mindre biter, som mikroplast, men det forsvinner ikke.

– Det blir bare mer og mer plast i havene våre, og plasten som er der, blir ført rundt i alle verdens hjørner ved hjelp av globale havstrømmer, noe Henderson-øya er et tydelig eksempel på. Dette er et problem som hele verden må være med på å løse.

Jennifer Lavers tok dette bildet av en eremittkreps som hadde dekket bakkroppen med en plastkork. Vanligvis dekker eremittkrepsen bakkroppen med sneglehus.

Unikt økologisk mangfold

Henderson-øya er på UNESCOs verdensarvliste¹ fordi øya er en av de få koralløyene i verden hvor økologien så å si har vært uberørt av mennesker. Øya er ganske liten, men har et enormt økologisk mangfold. Den har blant annet ti unike plantearter og fire unike landfuglearter.

Ifølge Alexander Bond, medforfatter av forskningsrapporten om Henderson-øya, er ingen land i verden uskyldige i dette.

– Vi fant flasker fra Tyskland, beholdere fra Canada og fiskekasser fra New Zealand. Det vil si at vi alle har skyld i dette, og alle må våkne opp nå! skal Bond ha skrevet i det amerikanske forskningstidsskriftet, ifølge The Guardian.

– Noe av det viktigste vi tok med oss fra studien, var at mye av avfallet på stranda var fra dagligdagse forbrukerprodukter som folk flest ikke nøler med å bruke, sier Lavers til AP.

– Påvirker menneskets helse

– Vi må ta ansvar for at det brukes mindre plast her i verden, at det lages produksjonskjeder uten plast, at plasten blir resirkulert innenfor et avfallssystem, samt at så mye som mulig av den plasten som er i havet, ryddes opp, sier Raavand.

Konsekvensene av havplasten er allerede tydelig mange steder. Det anslås at rundt én million sjøfugl dør som følge av plastavfall hvert år.

– Én ting er alle dyrene som enten setter seg fast i plast eller spiser plasten. En annen ting er at nedbrutt plast, mikroplast, blir spist av fisk og transportert oppover i næringskjeden. Vi vet ennå ikke hvor alvorlige disse miljøgiftene er for menneskets helse, sier Raavand.

¹ FNs liste over steder som er så særegne at de kan fortelle noe om jordens eller menneskenes historie.

12 Hvorfor er det så mye plastsøppel på Henderson-øya?

- A Folk som bor på øya, forsøpler mye.
- B Øystater i nærheten forsøpler mye.
- C Havstrømmer fører med seg søppel fra hele verden til øya.
- D Lasteskip fra hele verden dumper søppel på øya.

13 Søppelproblemet på Henderson-øya ble oppdaget av ...

- A nyhetsbyrået AP.
- B noen forskere.
- C FN-organisasjonen UNESCO.
- D miljøvernorganisasjonen Greenpeace.

14 Hva er den viktigste grunnen til at Henderson-øya står på UNESCOs verdensarvliste, ifølge teksten?

- A Øya ligger svært øde til.
- B Øya har vært en viktig handelsstasjon.
- C Det er arter der som ikke finnes andre steder.
- D Det er mange vakre strender der.

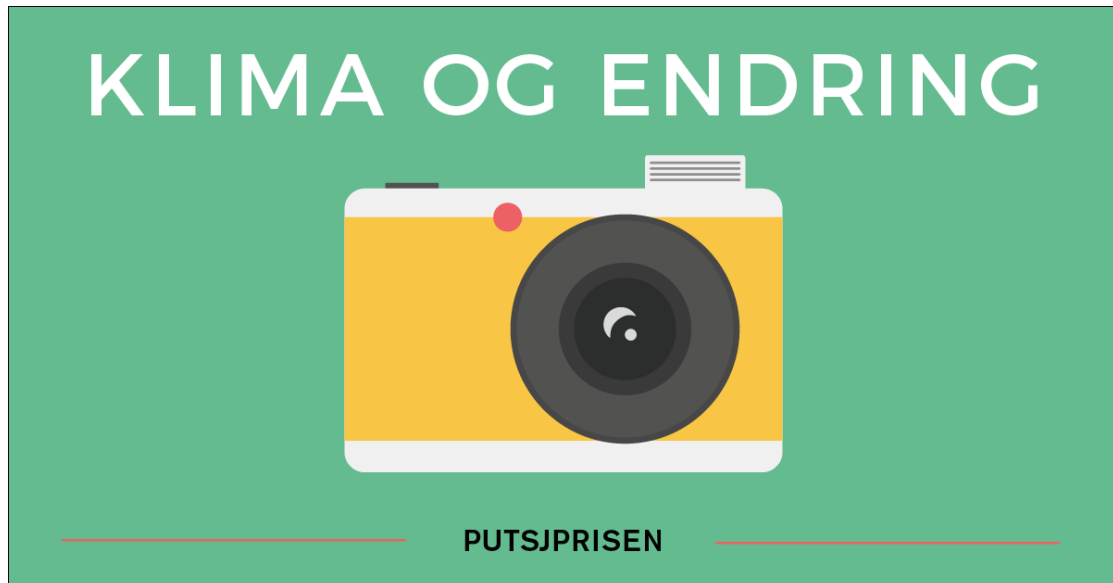
15 Henderson-øya er forstørret og plassert i en egen ramme på kartet fordi ...

- A øya ligger utenfor det store kartutsnittet.
- B leserne skal forstå at det ikke bor folk på øya.
- C leserne skal forstå nøyaktig hvor øya ligger.
- D øyas form og størrelse ikke vises i det store kartutsnittet.

16 Alexander Bond sier at de har funnet søppel fra blant annet Tyskland, Canada og New Zealand på Henderson-øya. Hva vil han vise ved å nevne disse landene?

.....
.....

Denne teksten er hentet fra nettsidene til *Putsj*, som er Natur og Ungdom sitt miljømagasin. Bruk teksten når du svarer på oppgavene.

Bli med i fotokonkurranse!

UTLYSING: Skolelederforbundet, Natur og Ungdom og miljømagasinet Putsj inviterer til foto- og skrivekonkurranse for ungdom.

MILJØMAGASINET
PUTSJ

Putsjprisen blei oppretta i 2014 etter initiativ frå Skolelederforbundet, og prispengane blir henta frå miljøfondet til forbundet. I juryen sit representantar frå Natur og Ungdom, Putsj og Skolelederforbundet. Prisen har som mål å spreie kunnskap og engasjement om klima og miljø.

Temaet for Putsjprisen i år er «Klima og endring».

Alt vi treng og eig, kjem opphavleg frå naturen. Global oppvarming har enorme konsekvensar for økosystema i verda, både lokalt og globalt. Klimaendringar har dermed både direkte og indirekte konsekvensar for livet vårt, gjerne meir enn vi aner.

Kva set du pris på i livet ditt som direkte eller indirekte blir påverka av klimaendringar?

Konkurransen går ut på å sende inn eit bilde av noko kvardagsleg – noko i naturen, nærmiljøet eller heimen – som blir eller kan bli påverka av klimaendringar, saman med ei kort forklaring på korleis det som er vist på bildet, heng saman med klimaendringar.

Du står fritt til å tolke temaet i den retninga du vil. Men det er viktig at du viser noko som betyr noko for deg – abstrakt eller konkret, gjenstandar eller aktivitetar – som på eit eller anna vis blir påverka av klimaendringane.

Gjennom konkurransen ønskjer vi å vise fram ungdommar si

evne til å sjå samanhengen mellom klima og miljø på den eine sida og samfunn og kvardagsliv på den andre.

Bidraga vil bli vurderte etter kunstnarleg kvalitet på bilda, kreativitet og evne til å sjå samanhengen mellom kvardagsliv og klimaendringar.

Sjanger: Foto med kort tekst

Lengd: Eitt bilde og maks. 500 ord

Aldersgrense: 13–25 år

Frist: 31. oktober

Bidraga vil bli vurderte i to klasser: 13–18 år og 19–25 år.

Vinnaren i kvar klasse blir premiert med 5000 kroner, 2. plass med 3000 kroner og 3. plass med 1500 kroner.

Send bilde og tekst, saman med namn, alder og kontaktinformasjon, til putsj@putsj.no og merk e-posten med «Putsjprisen». Bidraget må ha kome inn til juryen seinast 31. oktober.

Putsj og Skolelederforbundet set som vilkår at dei kan publisere alle innsende bidrag.

17 Hva er hovedhensikten med denne teksten?

- A å reklamere for magasinet Putsj
- B å rekruttere medlemmer til Natur og Ungdom
- C å invitere deltakere til en konkurranse
- D å informere om ulike klimatiltak

18 Hva vil Natur og Ungdom oppnå med denne fotokonkurransen?

- A De vil få fram at ungdommer er de største miljøsynderne.
- B De vil få ungdommer til å bli interessert i fotografering.
- C De vil få ungdommer til å bli stolte av nærmiljøet sitt.
- D De vil få ungdommer til å engasjere seg i klimasaken.

19 Det er visse krav som må oppfylles for å kunne delta i fotokonkurransen. Må kravene i tabellen nedenfor være oppfylt? Kryss av for «Ja» eller «Nei» basert på informasjonen i teksten.

		Ja	Nei
A	Du må være mellom 13 og 25 år.		
B	Du må være medlem av Natur og Ungdom.		
C	Bidraget ditt må inneholde både bilde og tekst.		

20 Hvem betaler for premiene i konkurransen?

- A Natur og Ungdom
- B Miljømagasinet Putsj
- C Klima- og miljødepartementet
- D Skolelederforbundet

21 Nevn to vurderingskriterier som juryen vil bruke når de skal kåre vinnerne.

.....
.....

Denne artikkelen stod på trykk i *A-magasinet* som blir utgitt av avisen *Aftenposten*.
Bruk teksten når du svarer på oppgavene.

Luftens bøller

Denne gjengen bør du holde deg inne med. Hvis ikke, kommer de og tar deg.

AV CATHRINE HELLESØY

Kråkefugler har mye rart for seg. Og mye menneskelig. De holder øye med deg når du kommer gående, og hvis du plager dem, glemmer de det aldri. I «tenårene» (når de er mellom ett og to år) er det ikke orden på noen ting. Da lever de et slaraffenliv og er med i gjenger som flyr på raid gjennom skogen og plyndrer reir.

KRÅKEFAMILIEN

Kråkefuglene omtales ofte i samlebegrepet **kråker**.

Kråkefamilien omfatter 131 arter. I Norge lever det åtte arter: kråke, kornkråke, kaie, nøttekråke, ravn, skjære, nøtteskrike og lavskrike.

Kilde: Wikipedia

ANGRIPER. Kråkefuglene er blant verdens smarteste fugler. Faktisk er det kun noen papegøyearter som er like glupe. Mye tyder imidlertid på at kråkene ikke bare bruker intelligensen til det som godt er. De stjeler, mobber, angriper i flokk og klekker gjerne ut en passende hevn. Langsinte er de også, ifølge fugleforsker John Marzluff. Han er ansatt ved Universitetet i Washington og har forsket på kråker i over 30 år.

– **Hva har overrasket deg mest?**

– Vi skannet kråkehjerner for å se hvordan de reagerte på forskjellige mennesker – en person de aldri hadde sett før, en som hadde pleiet dem, og en som hadde truet dem. Det overraskende var at de mønstrene vi så i hjernen, var nøyaktig de samme som vi ville sett hvis vi hadde skannet hvordan et menneske hadde reagert på venn/fiende/nøytral person, forklarer Marzluff. Han er medforfatter av boken *Gifts of the Crow* (2012). Den er full av gode historier om kråkefugler. For eksempel denne:

SKITTEN HEVN. Et ektepar i Sverige fikk til fulle erfare kråkefuglenes hevngjerrighet og evne til å skille venn fra fiende. Denne gangen var det skjærer som var på ferde. Det begynte med at fuglene ringte på (!) dørklokken. Fruen i huset ble begeistret og matet dem hver gang. Ektemannen kjeftet og smelte hver gang han så dem, og lot ved en anledning som om han kastet stein etter dem. Fuglene tok hevn temmelig raskt: De skeit ned bilen hans. Konas bil lot de være i fred. Mannen byttet parkeringsplass, men kråkefuglene fulgte bilen, som de åpenbart visste var hans, og skeit den ned hver eneste dag. I tillegg begynte de å ringe på når bare kona var hjemme. De ville vel ikke ha noe bråk.

– Min favoritthistorie! kommenterer Marzluff, som har intervjuet tre personer for å få historien bekreftet.

– De oppfører seg litt som mennesker?

– Selv om det er 300 millioner år siden vi hadde samme forfedre, har vi fremdeles fellestrekk i hjernestruktur og funksjon. Både kråkefugler og mennesker handler som de gjør ut fra hva de oppfatter, følelsmessig tilstand og erfaring. Når vi ser en gammel bekjent, får vi varme følelser på grunn av kjemiske reaksjoner i hjernen (og hormonsystemet), og ser vi en fiende, opplever vi en følelse av frykt og sinne. Kråkefugler gjør det samme, konkluderer Marzluff, som hevder at de også kan snakke sammen.

– Kråkefugler har et svært avansert kommunikasjonssystem. Innebygget i stemmen har de beskjeder som «Kom her», «Fly vekk», «Fare her», «Ha deg ut av territoriet mitt», «Jeg er i trøbbel» osv. Høy tone indikerer frykt, en lavere tone aggresjon. Og stemmen til hver enkelt fugl er like individuell som vår.

HUSKER ANSIKTER. I 2007 tok John Marzluff på seg en huleboermaske og gikk ut på universitetsområdet for å fange og merke kråker. Siden har han ikke fått fred. Når han har masken på seg, vel å merke.

Etter to uker var det 26 prosent av kråkene på universitetets område som «kjeftet på» personen som bar masken. Etter to og et halvt år var det 66 prosent som reagerte sterkt negativt. Hadde noen snakket sammen i mellomtiden? I det femte året etter studien kom Marzluff knapt 50 meter fra kontoret med masken på seg før en kråkemobb var etter ham. Området hvor han ble angrepet, ble også gradvis utvidet. Til og med kråker som ikke var født da fuglene ble merket av «hulemannen», reagerte negativt på masken, uansett hvem som bar den. Marzluff fikk gå i fred når han ikke hadde masken på seg.

Eksperimentet er beskrevet i forskningstidsskriftet *New Scientist*, hvor du også kan se en video av kråkenes reaksjon når en person entrer universitetsområdet med masken på.

– **Men er det virkelig sånn at disse fuglene følger med på oss når vi er ute og går?**

– Always ..., svarer Marzluff.

22 Hva har overrasket John Marzluff mest i forskningen på kråker?

- A at kråker kan kommunisere med hverandre
- B at de ulike kråkeartene har ulik hjernestruktur
- C at både kråker og mennesker går gjennom en tenåringsperiode
- D at hjernen til kråker og mennesker reagerer på samme måte

23 Hvorfor drev skjærene og ringte på dørklokka til det svenske ekteparet?

- A De ville irritere ektemannen i huset.
- B De ville ha mat.
- C De ville hevne seg på fruen i huset.
- D De ville inn i varmen.

24 Hva er grunnen til at Marzluff snakket med flere personer om opplevelsene som det svenske ekteparet hadde med kråkefugler?

- A Han ville kontrollere om ekteparets opplysninger var riktige.
- B Han ville fortelle den gode historien til andre i nabolaget.
- C Han ville advare folk i nabolaget mot kråkefuglenes oppførsel.
- D Han ville få folk til å rapportere inn uvanlig kråke-atferd.

25 Hvorfor ville Marzluff bruke en huleboermaske da han merket kråker, ifølge teksten?

.....

.....

26 Det var flere og flere kråker som reagerte negativt på personen som hadde på seg huleboermasken. Hva kan være grunnen til det, ifølge teksten?

.....

.....

27 Hvorfor er tre av spørsmålene i teksten skrevet med uthevet (fet) skrift?

- A for å markere at det er journalisten som snakker
- B for å vise at det er sitater fra fugleforskerens bok
- C for å vise at det er spørsmål som forskere fortsatt lurere på
- D for å markere at det er fugleforskeren som snakker

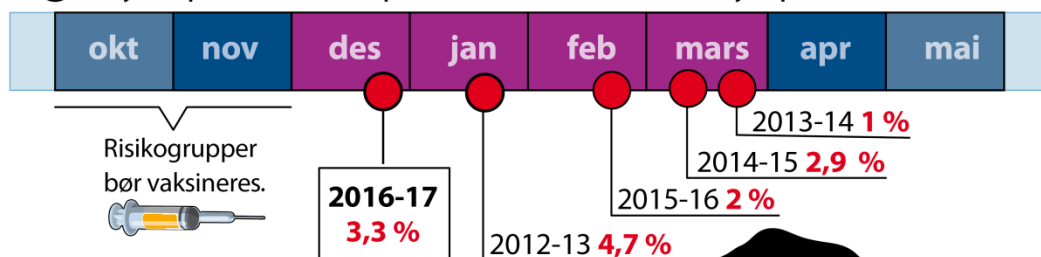
Tekstene nedenfor handler om influensasmitte. Tekst 1 er en nyhetsgrafikk som stod på trykk i flere aviser høsten 2017. Tekst 2 er et leserinnlegg fra avisa *Aftenposten* i januar 2018. Bruk tekstene når du svarer på oppgavene.

Tekst 1:

Beskytt deg mot influensa

Hvert år smittes rundt 10 % av befolkningen. Sesongen varer fra oktober til mai. I fjor var influensasesongen på sitt verste i desember.

● Høyest prosentandel pasienter med influensasymptomer

Bruk papirlommetørkle foran munnen når du hoster eller nyser.

Vask hendene ofte og grundig.

Riktig håndvask

Bruk såpe og varmt, rennende vann.

Vask hele hånda, også under fingerne.

Gni innsåpede hender i minst 30 sekunder.

Tørk med rent håndkle eller med papirhåndkle.

Bruk albukroken hvis du ikke har et lommetørkle tilgjengelig.

Kort sagt

Nei, ikke nys i albuen!

Nå er influensasезongen i gang igjen, og på nytt er avisene fylt av informasjon om hvordan vi best skal unngå smitte – og unngå å smitte andre.

Folkehelseinstituttets anbefaling, at influensasyke mennesker (inkludert helsepersonell) skal «hoste og nyse i albuen» på eget tøy/uniform, er å be om stor smittespredning! Virus og bakterier lever lenge i tekstiler og spres til miljøet og smitter andre. Et godt råd er å bruke engangs papirlommetørkle og vaske hendene etterpå! Snørr, bakterier og virus på klærne er både ekkelt, uetisk og uhygienisk!

Bjørn Marit Andersen

Doktor i medisin, professor i hygiene og smittevern

28 Hva er hovedhensikten med nyhetsgrafikken om influensa?

- A å informere om Folkehelseinstituttets arbeid
- B å sammenlikne ulike råd mot influensasmitte
- C å gi råd som kan redusere risikoen for influensasmitte
- D å argumentere for at folk bør vaksinere seg mot influensa

29 Hvor stor andel av pasientene hadde influensa da influensasesongen var på sitt verste i 2013–14?

- A 1 %
- B 2,9 %
- C 4,7 %
- D 10 %

30 Se på nyhetsgrafikken. Hva er grunnen til at noen måneder i tidslinjen er markert med lilla farge?

.....

31 Hva vil Bjørg Marit Andersen først og fremst oppnå med innlegget sitt?

- A Hun vil at folk skal slutte å følge noen av rådene fra Folkehelseinstituttet.
- B Hun vil få folk til å vaksinere seg mot influensa.
- C Hun vil få folk til å stole på Folkehelseinstituttet.
- D Hun vil at folk skal oppsøke lege når de har influensasymptomer.

32 Hvilken av disse setningene fra teksten viser at Bjørg Marit Andersen spiller på følelser for å overbevise leserne om at hun har rett?

- A «På nytt er avisene fylt av informasjon om hvordan vi best skal unngå smitte.»
- B «Virus og bakterier lever lenge i tekstiler og spres til miljøet og smitter andre.»
- C «Et godt råd er å bruke engangs papirlommetørkle og vaske hendene etterpå!»
- D «Snørr, bakterier og virus på klærne er både ekkelt, uetisk og uhygienisk!»

33 En elev som har lest teksten, sier: «Jeg mener at vi kan stole på Bjørg Marit Andersens råd!» Hvordan kan denne eleven begrunne dette?

.....

.....

34 Hva er Bjørg Marit Andersen og Folkehelseinstituttet enige om?

- A at håndvask er et viktig tiltak for å unngå smittespredning
- B at influensasesongen begynner tidligere for hvert år
- C at det er lett å bli smittet av snørr på klærne
- D at det er en overdreven frykt for influensa blant folk

Denne teksten er hentet fra nettavisen *aftenposten.no*. Bruk teksten når du svarer på oppgavene.

Naturfotograf Audun Rikardsen og hvalrossen Kompis ble så glad i hverandre at kona ble sjalu

Historien om en unik venn og koseklump på 600 kilo

Audun Rikardsen savner ham fremdeles. Kompis. Han som kom når han ropte på ham, som lekte med ham, viste ham når han var glad eller lei seg, og som elsket å bli klødd på magen. Han kunne like gjerne ha vært en hund. Men var absolutt ikke det. Kompis var en 600 kilo tung hvalross.

Lukten av rått hval

Det var tilfeldig at Rikardsen og en kamerat var på tur til en øy utenfor Tromsø og fant en død spermhval på en av strendene. Men det var ikke tilfeldig at han dro tilbake. Som professor i arktisk og marin biologi var Audun Rikardsen spesielt interessert i hvalen og besøkte derfor stedet jevnlig i ukene som fulgte.

– En dag var det plutselig en hvalross der. Og den dro ikke sin vei, men oppførte seg som om den følte en slags tilhørighet, muligens fordi rått hval kunne minne om lukten man finner i hvalrosskolonier, forteller han.

Farlig dyr

I begynnelsen ga hvalrossen beskjed om at mennesker måtte finne seg i å holde avstand. Det gjorde Rikardsen, men han sluttet ikke å observere og fotografere dyret. Tvert imot dro han ofte ut til denne stranden og gjorde kontorarbeid, mens en hvalross gned kroppen mot en død hval like ved.

En dag da han lå i sanden og tok bilder, skjedde det: Hvalrossen kom rett mot ham.

– Jeg vurderte å stikke. Hvalrossen er trolig det farligste arktiske dyret når det er i vann. Men jeg tenkte «nå ligger jeg bare stille», den hadde jo observert meg i mange dager.

Øyeblikkelig vennskap

Hvalrossen stoppet én meter unna. Rikardsen gjorde da som enhver høflig person: rakte frem hånden. Da la hvalrossen hodet ned og lot følehårene beføle hånden hans.

– Fra det øyeblikket var vi venner, sier Rikardsen, og forteller om et vennskap som raskt utviklet seg til noe helt utenom det vanlige. Om en hvalross som kom «løpende» hver gang han kom på besøk. Som likte å bli klødd og klappet. Som stort sett var blid, men også kunne sette støttenene i beinet hans om han ikke ville leke. Som han dro på lange turer med, han i båt, hvalrossen i vannet – ved siden av.

– En stor opplevelse. For en fotograf var det en drømmesituasjon.

Sjalu samboer

Vennskapet med hvalrossen endte brått. Kompis forlot stranden der spermhvalen lå for to år siden.

– Totalt var han der i tre måneder. I halvannen av dem var vi sammen. Faktisk så mye at samboeren min beskyldte meg for å være mer forelsket i hvalrossen enn i henne.

Så måtte professoren reise vekk. På feltarbeid til Alaska, i utgangspunktet en drømmejobb full av natur- og kulturopplevelser. Men i en inuitt-landsby satt Audun Rikardsen og lengtet hjem og så på nettoverførte bilder fra et kamera på en strand i Troms. Der kunne han se Kompis loffe rundt. Først ofte, så gikk det stadig lengre tid mellom hvert besøk.

Håper han har det bra

Da Rikardsen kom hjem og dro tilbake til stranden, kunne kameraet fortelle at Kompis hadde vært der bare en time tidligere. Det var siste gang han ble observert der.

– Jeg kommer mest sannsynlig aldri til å se ham igjen. Forhåpentlig har han dratt til Svalbard og funnet en flokk å være sammen med der. Jeg håper i hvert fall han lever og har det bra, sier Audun Rikardsen om den 600 kilo tunge vennen.

Audun Rikardsen påpeker at det ikke var helt risikofritt å være venn med en fullvoksen hvalross. Flere ganger når de lekte, prøvde den blant annet å dra ham til havs.

35 Hva er hovedhensikten med denne teksten?

- A å informere om hvordan hvalrossen lever
- B å beskrive et spennende forskningsprosjekt
- C å advare leseren mot å bli venn med en hvalross
- D å fortelle om et veldig spesielt vennskap

36 Hvor møtte Audun Rikardsen hvalrossen Kompis?

- A i nærheten av Tromsø
- B på Svalbard
- C i Alaska
- D i en inuitt-landsby

37 Hva var sannsynligvis grunnen til at hvalrossen Kompis først oppsøkte stranden, ifølge teksten?

- A Han følte seg hjemme der.
- B Han søkte kontakt med mennesker.
- C Han ville leke.
- D Han fant mat der.

38 Hvordan oppførte Kompis seg da Audun Rikardsen oppdaget han for første gang?

- A Kompis var kjælen og tillitsfull.
- B Kompis var sjenert, men kontaktsøkende.
- C Kompis advarte folk mot å komme nærmere.
- D Kompis angrep folk som oppsøkte stranden.

39 Hvor lenge varte vennskapet mellom Audun Rikardsen og Kompis?

- A et par uker
- B halvannen måned
- C tre måneder
- D to år

40 I avsnittet med overskriften «Øyeblikkelig vennskap» står ordet «løpende» i anførselstegn. Hva er grunnen til det?

.....

.....

41 Tenk deg at klassen din planlegger en tur til et sted der dere kan treffe på hvalross. Hvilket råd ville Audun Rikardsen mest sannsynlig ha gitt dere?

- A «Hvis du skal få kontakt med en hvalross, bør du svømme med den.»
- B «Hvalrosser er sosiale dyr, så dere bør prøve å leke med dem.»
- C «Hvis du møter en hvalross, er det lurt å strekke fram hånda for å hilse.»
- D «Hvalrosser kan være svært farlige, og dere bør unngå kontakt.»